

Kazachstan – monitor ekonomického vývoja **September 2017**

1. Aktuálny makroekonomický vývoj / očakávané trendy:

Centrálne banky Kazachstanu vo svojej prognóze z 22.09. uvádza, že pokiaľ sa do konca t.r. podarí udržať svetové ceny ropy na úrovni 50 \$ za barel, **hospodársky rast Kazachstanu bude na úrovni 3,1 %**. Ročná miera inflácie by sa mala udržať na hornej hranici cieľového koridora 6-8 %. **V strednodobom horizonte**, vďaka očakávanému rastu vonkajšieho dopytu zo strany Ruskej federácie a Číny, **by sa rast ekonomiky Kazachstanu mal aj naďalej udržať na úrovni 3 %**. V priebehu augusta 2017 centrálna banka, v snahe stabilizovať výmenný kurz ₸, uskutočnila intervencie na devízovom trhu v celkovej hodnote 70 mil. \$ (101 mil. \$ v júli). Rast HDP za 8 mesiacov r. 2017 predstavoval 4,3 %.

Aktíva Národného fondu Kazachstanu (od r. 2000 spravuje príjmy z ťažby nerastných surovín; je pod kontrolou centrálnej banky) nezaznamenávajú v súčasnosti veľmi priaznivý vývoj; **koncom augusta 2017 predstavovali 57,918 mld. \$** a priblížili sa úrovni z decembra 2012 (57,927 mld. \$). Od augusta 2014, kedy aktíva Fondu dosiahli svoje maximum 77,2 mld. \$, došlo k ich poklesu prakticky o 20 mld. \$. Od začiatku tohto roka stratil Fond na hodnote už 5,39 %. Medzinárodné rezervy Kazachstanu, vrátane aktív Národného fondu vo výške 57,9 mld. \$, dosiahli koncom augusta 2017 hodnotu 90,9 mld. \$. Devízové rezervy Národnej banky Kazachstanu predstavovali 32,9 mld. \$ (21 mld. \$ v zahraničnej mene a 11,9 mld. \$ v zlate).

Podľa informácie Výboru pre štatistiku Ministerstva národného hospodárstva KZ z 15.09. sa **podiel tieňovej ekonomiky na HDP postupne znižuje**. **V roku 2016 sa pohyboval na úrovni 25,8 %** a v porovnaní s 27,5 % v r. 2015 a 28 % v r. 2013 pokračoval v mierne klesajúcom trende. Výbor pritom konštatuje, že v porovnaní s Ruskou federáciou (39 %), Ukrajinou (46 %) alebo Azerbajdžanom (67 %) vykazuje Kazachstan v oblasti produkcie tovarov a služieb nižší podiel nekontrolovaných ekonomických aktivít.

2. Podnikateľské prostredie / podpora podnikania/ aktivity firiem:

Devalvácia sa nebude konať

Prezident N. Nazarbajev na TK 14.09. označil možnosť devalvácie národnej meny tenge (₸) za „obyčajný nezmysel“. Uzavrel tým viac ako mesiac trvajúce mediálne diskusie o tom, že ₸ by mohol po skončení výstavy EXPO devalvovať. O prezidentových vyjadreniach sa v KZ totiž nepolemizuje. Ako uviedol, voľne plávajúci výmenný kurz ₸ je správna vec a pokiaľ by bol fixovaný, mohlo by to poškodiť ekonomiku krajiny. Plávajúci výmenný kurz má ale aj svoje tienistejšie stránky: 02.10.2017 predstavoval 340,526 ₸/1 \$, čo v porovnaní s hodnotou 310,724 ₸/1 \$ spreď necelých 4 mesiacov (26.05.) predstavuje oslabenie o 9,6 %.

Plánovaná emisia islamských dlhopisov

Prezident N. Nazarbajev informoval 14.09., že Kazachstan plánuje v r. 2018 vydať islamské dlhopisy (sukuk) v hodnote 300 mil. \$. Ako uviedol, v súčasnosti už v krajine operuje niekoľko islamských finančných inštitúcií v oblasti bankového poisťovníctva a leasingu. Prvá emisija islamských dlhopisov v Kazachstane bola uskutočnená Rozvojovou bankou KZ v r.

2012. Kazachstan taktiež spolupracuje s Islamskou rozvojovou bankou, ktorá je jeho strategickým partnerom v oblasti islamského financovania. V súčasnosti je cez uvedenú bankovú inštitúciu rozpracovaných 23 projektov v hodnote 500 mil. \$ a naplánovaná je implementácia ďalších 12 projektov v celkovej hodnote 900 mil. \$.

Otvorenie IT parku v Almaty

Vedenie mesta Almaty informovalo 23.09. o vytvorení nového centra pre IT firmy a start-upy s plochou 17 tis. m², ktorého cieľom bude vytvoriť optimálne podmienky a zabezpečiť všetku potrebnú infraštruktúru pre fungovanie nových firiem z oblasti informačných technológií. Do konca roka by sa v novom centre malo usídlit' 10 IT firiem a 15 perspektívnych start-upov; v priebehu r. 2018 by ich malo posilniť ďalších 20 IT firiem a 50 start-upov. Okrem modernej infraštruktúry centrum, ktoré patrí pod správu akimátu Almaty, poskytne svojim užívateľom aj určité daňové výhody.

Rast výroby motorových vozidiel

Kazachstan nepatrí medzi významných výrobcov motorových vozidiel, preto rast výroby o niekoľko tisíc kusov už dokáže riadne zamávať štatistikami. Za obdobie január – august 2017 sa v Kazachstane vyrobilo 11,811 tisíc motorových vozidiel v hodnote 91,5 mld. ₸, čo je viac, ako za celý predchádzajúci rok (11,047 tis. jednotiek) a dáva dobrý predpoklad pre ďalší rast tohto odvetvia, ktoré donedávna nemalo žiadne skúsenosti s exportom a montovalo vozidlá takmer výlučne pre domáci trh. V uvedenom období sa vyrobilo 10 355 osobných vozidiel, 885 nákladných, 431 autobusov a 140 kusov špeciálnej techniky. Na vývoz (Čína, Ruská federácia, Bielorusko, Tadžikistan) bolo určených 1 187 automobilov, hlavne vozidiel Lada vyrobených v závode „АЗИЯ АВТО“, ktorá pokryli 83 % celkového exportu. Vývoz ostatných značiek bol skôr symbolický – nákladné vozidlá Hyundai (129 ks), osobné automobily JAC (66) a SsangYong (4). Najvyrobanejšou značkou je Lada (5 592 vozidiel), s odstupom po nej nasleduje KIA (1 219), Hyundai (1 050), Chevrolet (900), JAC (489) a Škoda (169 vyrobených vozidiel).

Zhoršenie ratingu WEF

V najnovšom hodnotení konkurencieschopnosti Svetového ekonomického fóra WEF 2017-18 obsadil Kazachstan 57. miesto zo 137 hodnotených krajín sveta a v porovnaní s predchádzajúcim rokom poklesol o 5 priečok. Za najproblematickejšie momenty ovplyvňujúce podnikanie v Kazachstane považuje WEF prístup k finančným zdrojom, korupciu a nízku profesionálnu pripravenosť pracovnej sily. Konkrétne v hodnotení ide o nasledujúce faktory: rozvoj finančného trhu (114. miesto zo 137), rozvoj podnikateľských procesov (108), makroekonomické prostredie (98). Priaznivý vplyv na celkový rating Kazachstanu mali faktory ako efektívnosť pracovného trhu (35. miesto), rozmery trhu (43) a technologická úroveň (52).

Nová kontajnerová služba medzi Čínou a Európou

Dňa 29.09. bola v Rige prostredníctvom telemostu medzi prezidentom Lotyšska R. Vejonisom a 1. podpredsedom kazašskej vlády A. Maminom slávnostne spustená nová kontajnerová služba v transkontinentálnej preprave medzi Čínou a Európou. Trasa smeruje z čínskeho mesta Urumči (hlavné mesto autonómnej oblasti Sin-t'iang) cez územie Kazachstanu a Ruskej federácie do Lotyšska. V prístave Riga potom trasa pokračuje po mori do prístavu Rotterdam. Prepravný potenciál cez región Baltiku sa odhaduje na 200 tis. kontajnerov.

Nerovnomerný rast investícií v agrosektore

Celkový objem investícií do základného kapitálu spoločností poľnohospodárskeho, lesného a rybného hospodárstva za obdobie január-august 2017 dosiahol 162 mld. ₸ a v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka sa zvýšil o 7 %. Viac ako polovica všetkých investícií však smerovala iba do 3 zo 16 oblastí – Severokazašskej (24,5 % celkových investícií), Akmolinskej (14,2 %) a Kostanajskej (14 %), ktoré sú známe hlavne produkciou obilnín. Rozhodujúcim zdrojom investovania (83,4 %) sú pritom vlastné prostriedky firiem. Najviac ich smeruje do segmentu pestovania sezónnych kultúr (61,2 % celkového portfólia) a chovu hospodárskych zvierat (26,9 %). Vláda v tomto roku prijala nový program rozvoja agropriemyselného sektora na roky 2017-2021, ktorý za jeden zo svojich hlavných cieľov kladie podporu investičných aktivít poľnohospodárskych firiem. Výsledky za 1-8/2017 naznačujú, že o rozvoj podnikania sa firmy musia zatiaľ starať samé a z vlastných zdrojov.

Rast podielu vkladov v \$

Štruktúra vkladov obyvateľstva kopíruje jeho dôveru v silu národnej meny. Podľa údajov centrálnej banky z 28.09. podiel vkladov denominovaných v \$ koncom augusta 2017 predstavoval 50,3 % všetkých vkladov a mesačne vzrástol o 3,4 %. Vklady v národnej mene ₸ naopak mesačne poklesli o 3,4 %. Tenge sa síce zatiaľ nechystá devalvovať, lebo na to nie je politická vôľa, ale vďaka voľne plávajúcemu výmennému kurzu bez výraznejších zásahov zo strany centrálnej banky postupne stráca na svojej hodnote, čo podľa všetkého so sebou prináša aj pokles dôvery občanov a presun vkladov na dolárové účty.

3. Energetika / prírodné zdroje / obnoviteľné zdroje energie:

Čínske investície do rozvoja OZE

Akim Juhokazašskej oblasti Ž. Tujmabajev informoval 15.09. o dohode s čínskou spoločnosťou S.C. Shenzen New Energy Technologies, ktorá plánuje v regióne (Otyrarský rajón) vybudovať solárnu elektrárňu s kapacitou 100 MW. Plánovaná investícia predstavuje 200 mil. \$ a s prípravnými prácami by sa malo začať v októbri 2017. Čínsky investor okrem toho plánuje v tomto regióne rozbehnúť výrobu fotovoltaických panelov a montáž motocyklov na elektrický pohon s dovozom komponentov z Číny. V prípade úspešného spustenia výroby elektrických skútrov sa uvažuje tiež s montážou osobných elektromobilov. Zo strany regiónu, ktorého výhodou je mierna klíma a vysoký počet slnečných dní v roku, bol čínskym investorom poskytnutý pozemok a doplnkové daňové úľavy.

Modernizácia petrochemického priemyslu

Minister energetiky K. Bozumbajev informoval 15.09. o pokračujúcom procese modernizácie 3 kazašských petrochemických závodov. Ako uviedol, v 2. polovici r. 2017 budú ukončené projekty modernizácie výrobných komplexov v Atyrau a Pavlodare. Na budúci rok bude finalizovaný proces modernizácie tretieho petrochemického závodu v Šymkente. Po ukončení modernizácie by sa celková spracovateľská kapacita kazašských petrochemických závodov mala zvýšiť z 13,8 mil. tony ropy na 16,5 mil. ton ročne. Rast produkcie bude zaznamenaný vo všetkých hlavných kategóriách produktov (benzín, nafta, letecké palivo – nedávno bol zaznamenaný jeho nedostatok na trhu). Modernizácia závodu v Atyrau umožní tiež vyrábať niektoré nové produkty, špeciálne chemikálie ako benzol (133 tis. ton) alebo paraxylol (496 tis. ton).

Produkcia zlata rastie, striebro klesá

Zlato, ktoré je dôležitou súčasťou exportného portfólia Kazachstanu, tvoreného hlavne surovinami, zaznamenáva v priebehu roku 2017 rast ťažby. Za január-júl 2017 sa v krajine vyťažilo 55 460 kg neopracovaného zlata, čo v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka predstavuje nárast o 16,9 %. Ťažba striebra v uvedenom období predstavovala 716 037 kg pri medziročnom poklese o 11,8 %.

Využitie nových technológií z EXPO

Ministerstvo energetiky KZ na TK 22.09. informovalo o záveroch analýzy 40 expertov, ktorí posudzovali možnosť ďalšieho využitia technológií predstavených počas výstavy EXPO 2017 „Energia budúcnosti“. Vybraných bolo 105 zahraničných technológií (spomedzi jednotlivých krajín bolo uvedené Rakúsko, NSR, Holandsko, Ruská federácia a Fínsko), rozdelené sú do 4 oblastí: ropa a zemný plyn (27 technológií), ťažba uhlia a jadrový priemysel (5), elektroenergetika, energetická efektívnosť a obnoviteľné zdroje energie (44), odpadové a vodné hospodárstvo, kontrola kvality vzduchu (29). Ako príklad ministerstvo uviedlo niekoľko technológií majúcich možnosť využitia v Kazachstane: nemecká „Smart Greed“, ktorá pomáha elektroenergetickému systému znižovať straty pri prenose energie; technológia využívajúca geotermálne zdroje energie za účelom produkcie tepla a elektrickej energie; bieloruský systém „Turbosfera“, ktorý využíva prebytočný tlak zemného plynu na produkciu elektrickej energie; fínska technológia čistenia odpadových vôd; poľská technológia „Belasý uhlík“, ktorá umožňuje znížiť emisie škodlivých látok pri spaľovaní uhlia až o 80 %. Zo 105 vybraných technológií sa v súčasnosti v štádiu detailného rozpracovania kazašskými firmami nachádza 42 technológií, ďalšími 14 sa zaoberajú miestne univerzity a 12 projektov sa rozhodli riešiť na úrovni regionálnych/oblastných samospráv (akimátov).

Analýzu využiteľnosti technológií vystavených na EXPO si dal vypracovať aj rezort poľnohospodárstva. Vybraných bolo 66 technológií, najviac z Bieloruska (17), Holandska (15), Fínska (11) a Ruskej federácie (7). Ich praktické využitie v Kazachstane teraz posudzuje špeciálny expertná skupina.

Off-shorová ťažba ropy sa zvyšuje

Ťažba ropy na nálezisku Kašagan v Kaspickom mori v Atyrauskej oblasti, ktorá bola obnovená iba nedávno (október 2016), podľa informácie vedenia spoločnosti „Норт Каспиан Оперейтинг Компани Б.В“ z 18.09. už dosiahla 650 tis. ton denne. V oblasti náleziska Kašagan, ktoré je považované za najväčší nový zdroj ropy objavený za ostatných 30 rokov, je inštalovaných už 40 ťažobných plošín a plánovaný objem vyťaženej ropy za celý rok 2017 by mal dosiahnuť 8,5 mil. ton. Celkové zásoby ropy nachádzajúcej sa v oblasti Kašaganu sa odhadujú na 38 mld. barelov, z čoho využiteľné predstavujú viac ako 10 mld. barelov. Zásoby zemného plynu dosahujú 1 bil. m³. Za 8 mesiacov r. 2017 sa v Kazachstane vyťažilo spolu 56,9 mil. ton ropy pri medziročnom náraste o 12 %, spracovaných bolo 10,0 mil. ton (+4%). Ťažba ropy za celý rok 2017 by mala dosiahnuť 85 mil. ton.

Ťažba zemného plynu sa bude postupne zvyšovať

Podľa informácie námestníka ministra energetiky M. Mirzagalievu z 28.09. plánuje Kazachstan každoročne (do r. 2040) zvyšovať objem ťažby zemného plynu o 4 %. Za r. 2017 sa očakáva, že celkovo bude vyťažených 48 mld. m³ plynu, z čoho 30 % ide pre potreby vnútorného trhu, 30 % na export a zvyšok sa vracia naspäť do ložísk za účelom zvyšovania tlaku pri ťažbe kvapalných uhľovodíkov, prípadne ho využívajú ťažobné spoločnosti pre vlastné technologické potreby. Podľa Mirzagalievu sa ťažba zemného plynu od získania nezávislosti zvýšila viac ako 5-násobne na 46,4 mld. m³ v r. 2016; hlavný podiel na tom majú

náleziská v Karačaganaku (49 % celkového objemu ťažby), Tengize (31 %) a Kašagane (14 %). Kazachstan v súčasnosti zaujíma 22. miesto na svete a 3. v rámci krajín SNŠ (po Ruskej federácii a Turkmenistane) z pohľadu využiteľných zásob zemného plynu, ktoré dosahujú 3,9 bil. m³.

Jednou z priorít rozvoja sektora energetiky je budovanie nových prepravných trás energonosičov a rozvoj exportného potenciálu krajiny. Sieť plynovodov v súčasnosti dosahuje 18 tis. km a distribučná rozvodná sieť 50 tis. km. Hlavným projektom je dostavba dvoch kompresorových staníc Bozoi a Karaozek plynovodu Bejneu-Bozoi-Šymkent, ktorá by už koncom tohto roka mala umožniť zvýšiť ročnú prepravnú kapacitu plynovodu na 10 mld. m³ plynu. Výstavba plynovodu Turkmenistan-Uzbekistan-Kazachstan-Čína zároveň utvorila možnosti rozšírenia vývozu kazašského zemného plynu do Číny. Podľa vyjadrenia vedenia spoločnosti „KazТрансГаз“ z 25.09. má Kazachstan záujem exportovať do Číny 100 mld. m³ zemného plynu ročne, hoci jeho súčasná kapacita je podstatne nižšia a dosahuje 10 mld. m³.

Emisia cenných papierov plynárenskej spoločnosti „KazТрансГаз“

Spoločnosť „KazТрансГаз“ uskutočnila 27.09. svoju prvú emisiu 10-ročných medzinárodných obligácií. Celková hodnota emisie predstavovala 750 mil. \$, z čoho 10,8 % bolo ponúknutých individuálnym investorom prostredníctvom obchodnej platformy kazašskej fondovej burzy KASE. Záujem investorov o získanie obligácií v hodnote 78 mil. \$ bol pomerne vysoký (100 mil. \$), najúspešnejšia bola Eurázijská rozvojová banka, ktorá získala cenné papiere v hodnote 60 mil. \$.

Výstavba solárnej elektrárne

Vedenie španielskej spoločnosti ARESOL na stretnutí s akimom Východokazašskej oblasti D. Achmetovom 29.09. predstavilo nový projekt výstavby solárnej elektrárne s kapacitou 30 MW, s ktorej výstavbou plánuje firma začať v marci 2018. Celkové investície sa odhadujú na 43 mil. \$, väčšinu prostriedkov zabezpečí zahraničný partner. Solárna elektrárňa by mala mať lokálne využitie – zásobovanie 11 tis. domov elektrickou energiou.

4. Medzinárodné hospodárske vzťahy / obchodná politika / regionálna spolupráca:

Ekonomická spolupráca s Indiou

13. zasadnutie kazaško-indickej medzivládnej komisie pre obchodno-hospodársku, vedecko-technickú, priemyselnú a kultúrnu spoluprácu sa uskutočnilo v Astane 22.09. (dvojročná frekvencia stretnutí). Za kazašskú stranu bol spolupredsedom minister energetiky K. Bozumbajev, za indickú minister pre ropu a zemný plyn D. Pradchan. V záverečnom protokole zo zasadnutia komisie je definovaná stratégia rozvoja bilaterálnych vzťahov na nasledujúce dva roky, hlavne rozvoj spolupráce v oblasti ťažby nerastných surovín v Kazachstane (záujem o export zemného plynu do Indie), mierového využitia jadrovej energie (dodávky prírodného uránu, jadrového paliva pre indické zariadenia), kozmického prieskumu (komunikačné satelity), poľnohospodárstva, IT technológií, dopravy, obnoviteľných zdrojov energie, vzdelávania (banské inžinierstvo), zdravotníctva (vrátane nukleárnej medicíny) a médií. India pozvala Kazachstan, aby sa stal členom ISA (International Solar Alliance).

Nové impulzy hospodárskych vzťahov s Uzbekistanom

Počas štátnej návštevy prezidenta N. Nazarbajeva v Uzbekistane bola podpísaná dohoda o strategickej spolupráci medzi železničnými spoločnosťami oboch krajín, cieľom ktorej je podporiť rast objemu výmeny tovarov po železnici. Ministerstvo financií Kazachstanu

a Národný colný výbor Uzbekistanu podpísali dohodu o spolupráci v boji proti pašovaniu tovarov a porušovaniu colnej legislatívy. Podpísaná bola tiež dohoda o spolupráci vo vojensko-technickej oblasti a rámcový dohovor medzi vládou Kazachstanu a vládou Uzbekistanu o niektorých otázkach spolupráce v oblasti energetiky s cieľom prehĺbiť spoluprácu v ropnom a energetickom priemysle. Ekonomická dimenzia návštevy N. Nazarbajeva v Uzbekistane bola výrazná, jej súčasťou bola výstava „Uzbekistan-Kazachstan: nová etapa spolupráce“. Predstavilo sa na nej viac ako 50 kazašských exportne orientovaných firiem z oblasti vojenskej a leteckej techniky, IT, farmaceutického, textilného, strojárkeho a automobilového priemyslu (perspektívne oblasti spolupráce z pohľadu Kazachstanu).

Členstvo v Rade ISO

Na 40. zasadnutí Valného zhromaždenia Medzinárodnej organizácie pre štandardizáciu (ISO) bol Kazachstan zvolený za člena Rady ISO na obdobie r. 2018-2020. Na stretnutí bola podpísaná cestná mapa realizácie Memoranda o spolupráci medzi Výborom pre technickú reguláciu a metrológiu Kazachstanu a Rakúskym inštitútom pre štandardizáciu a tiež dvojstranné memorandá o spolupráci s nemeckým, tureckým a českým úradom pre štandardizáciu.

Zasadnutie kazaško-bieloruskej medzivládnej komisie

Dňa 22.09. sa v Karagande uskutočnilo 13. zasadnutie kazaško-bieloruskej medzivládnej komisie pre obchodno-ekonomickú spoluprácu, na programe ktorej boli otázky spolupráce v oblasti obchodu, investícií, priemyselnej spolupráce, poľnohospodárstva, vedy a techniky, dopravy a logistiky. Spolupredseda za kazašskú stranu, prvý podpredseda vlády A. Mamin, v tejto súvislosti ocenil úspešnosť rozvoja vzťahov na bilaterálnej úrovni (rast obchodného obratu za 1-7/2017 predstavoval 75,6 % / 313,7 mil. \$), ako aj v rámci spoločného členstva v Eurázijskej ekonomickej únii. Počas zasadnutia komisie bola podpísaná medzivládna dohoda o spolupráci v oblasti výskumu a využitia kozmického priestoru na mierové účely. Podľa vicepremiéra Mamina existujú medzi Kazachstanom a Bieloruskom veľké možnosti úspešnej realizácie spoločných projektov v oblasti priemyselnej kooperácie, dopravy a logistiky, kozmickej oblasti, agro-priemyselnom komplexe, kultúrno-humanitárnej a vedecko-technickej sfére. V Bielorusku pôsobí v súčasnosti viac ako 100 podnikateľských subjektov s účasťou kazašského kapitálu.

Zdroj: Kapital KZ, 24 Chabar, BNews KZ, Akorda KZ, Kazinform, Tengrinews, Kazakhstan Today, Finprom KZ, Kaznews, Ministerstvo energetiky KZ, Astana Times, Zona KZ, Výbor pre štatistiku KZ, Ministerstvo národnej ekonómie KZ, Forbes KZ, Ranking KZ, Ministerstvo financií KZ, i-News KZ

Vypracoval: Ján Galoci, radca
Astana, 02.10.2017